

บทที่ 1

บทนำ

1. ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

จากสภาพการความเปลี่ยนแปลงของกระแสสังคมโลกในช่วงที่ผ่านมาทำให้ทุกประเทศรวมทั้งประเทศไทยต้องเผชิญหน้ากับวิกฤตการณ์ต่างๆอย่างต่อเนื่อง โดยเฉพาะอย่างยิ่งด้านเศรษฐกิจและวัฒนธรรม ค่านิยมตะวันตก ซึ่งจำเป็นจะต้องหาแนวทางเพื่อสร้างภูมิคุ้มกันที่ยั่งยืนให้แก่ประเทศชาติเพื่อปกป้องชาติบ้านเมืองให้รอดพ้นจากการแสวงหาผลประโยชน์ของต่างชาติที่ผ่านมาระยะหนึ่งเราได้ใช้แนวเศรษฐกิจศาสตร์ ซึ่งให้ความสำคัญกับเรื่องที่ดิน เครื่องจักร เงินทุน และแรงงาน แต่สำหรับโลกในอนาคต คนจะเป็นศูนย์กลางของการพัฒนา และเป็นรากฐานที่สำคัญของการสร้างความแข็งแกร่งให้แก่ชาติบ้านเมืองอันสอดคล้องกับปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงที่พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวได้พระราชทานให้แก่ปวงชนชาวไทย เป็นปรัชญาชี้ถึงแนวการดำรงอยู่และปฏิบัติตนของประชาชนในทุกระดับตั้งแต่ระดับครอบครัว ระดับชุมชนจนถึงระดับรัฐ ทั้งในการพัฒนาและบริหารประเทศให้ดำเนินไปในทางสายกลาง โดยเฉพาะการพัฒนาเศรษฐกิจเพื่อให้ทันต่อโลกยุคโลกาภิวัตน์ ความพอเพียง หมายถึง ความพอประมาณ ความมีเหตุผล รวมถึงความจำเป็นที่จะต้องมีการมีระบบภูมิคุ้มกันในตัวที่ดีพอสมควร ต่อการมีผลกระทบใด ๆ อันเกิดจากการเปลี่ยนแปลงทั้งภายนอกและภายใน ทั้งนี้จะต้องอาศัยความรอบรู้ ความรอบคอบ และความระมัดระวังในการนำวิชาการต่าง ๆ มาใช้ในการวางแผนและการดำเนินการทุกขั้นตอน และขณะเดียวกันจะต้องสร้างคนให้มีสำนึกในคุณธรรม ความซื่อสัตย์สุจริต และให้มีความรอบรู้ที่เหมาะสม นั่นก็คือไม่ใช่เพียงแต่การสร้างคนให้เก่งแต่ต้องสร้างคนให้ดีที่สามารถนำหลักวิชาการต่าง ๆ มาใช้ให้เกิดประโยชน์ต่อตนเอง ผู้อื่นและประเทศชาติ และสังคมที่พึงปรารถนาก็ไม่ใช่เป็นเพียงสังคมแห่งข้อมูลข่าวสาร แต่ต้องเป็น “สังคมแห่งการเรียนรู้” ที่คนในสังคมมีการเรียนรู้ตลอดเวลา (รุ่ง แก้วแดง, 2549) ดังนั้นภารกิจสำคัญที่สุดของรัฐจึงอยู่ที่การปรับเปลี่ยนวิธีการจัดการศึกษาที่เน้นการสร้างคนในชาติให้เป็นทั้งผู้บริโภครู้ และผู้สร้างความรู้ ตลอดจนพัฒนาทักษะที่จำเป็นที่มีความสามารถก้าวเข้าสังคมโลกยุคใหม่อย่างมั่นคง

จากความสำคัญดังที่ได้กล่าวมานำมาซึ่งการปฏิรูปการศึกษาของชาติที่ถือเป็นการสร้างรากฐานให้แก่ประเทศครั้งสำคัญ ซึ่งมีอุดมการณ์และหลักการการจัดการศึกษาให้เป็นการเรียนรู้ตลอดชีวิตและสร้างสังคมไทยให้เป็นสังคมแห่งการเรียนรู้ (สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา, 2547) เพื่อพัฒนาชีวิตและสังคมอันเป็นปัจจัยสำคัญในการพัฒนาประเทศอย่างยั่งยืน สามารถพึ่งตนเองและพึ่งกันเองได้ ตลอดจนสามารถแข่งขันได้ในระดับนานาชาติ ดังนั้นการศึกษาจึงเป็นหัวใจสำคัญที่จะขับเคลื่อนให้ประเทศพ้นฝ่าวิกฤตของโลกที่เกิดขึ้นและเปลี่ยนแปลงอยู่ตลอดเวลาได้อย่างมีประสิทธิภาพ เป้าหมายหลักดังกล่าวมานำมาซึ่งแนวการจัดการศึกษาตามพระราชบัญญัติ

การศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 มาตรา 6 มาตรา 7 และมาตรา 8 ได้กำหนดหลักการที่สำคัญในการจัดการศึกษาของชาติไว้ว่า ต้องเป็นไปเพื่อพัฒนาคนไทยให้เป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ทั้งทางร่างกาย จิตใจ สติปัญญา ความรู้ที่เป็นการพัฒนาสาระและกระบวนการเรียนรู้ให้เป็นไปอย่างต่อเนื่อง สามารถเรียนรู้ด้วยตนเอง มีความริเริ่มสร้างสรรค์ ใฝ่รู้และเป็นการศึกษาดลอดชีวิต (สำนักงานรับรองมาตรฐานและประเมินคุณภาพการศึกษา, 2547)

อย่างไรก็ตามยังไม่มีข้อค้นพบที่ชัดเจนเกี่ยวกับสภาพบริบทของโรงเรียนและปัจจัยทางสังคมวัฒนธรรมไทยที่เกี่ยวกับการนำเศรษฐกิจพอเพียงมาใช้ในการออกแบบนวัตกรรมการเรียนรู้ ดังนั้นจึงมีความจำเป็นที่จะต้องศึกษาสภาพบริบทของโรงเรียนและปัจจัยทางสังคมที่เกี่ยวกับเศรษฐกิจพอเพียง คุณธรรม และค่านิยมไทย เพื่อเป็นรากฐานที่สำคัญที่นำไปเป็นพื้นฐานการออกแบบและพัฒนานวัตกรรมการเรียนรู้ที่บูรณาการปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง คุณธรรมและค่านิยมไทยสำหรับการพัฒนาอย่างสมดุลและยั่งยืนต่อไป

2. วัตถุประสงค์ของการวิจัย

2.1 เพื่อศึกษาสภาพบริบทของโรงเรียนที่เกี่ยวข้องกับเศรษฐกิจพอเพียง คุณธรรม และค่านิยมไทย

2.2 เพื่อศึกษาปัจจัยทางสังคมวัฒนธรรมไทยที่เกี่ยวกับเศรษฐกิจพอเพียง คุณธรรม และค่านิยมไทย

2.3 เพื่อศึกษาสภาพบริบทที่เกี่ยวกับการจัดการเรียนรู้ที่บูรณาการปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง คุณธรรม และค่านิยมไทย

3. ขอบเขตของการวิจัย

3.1 กลุ่มเป้าหมาย

โครงการวิจัยชุดนี้กำหนดขอบเขตที่จะทำการศึกษากับกลุ่มเป้าหมาย คือ ผู้บริหาร ครูผู้สอนและผู้เรียนในโรงเรียนในระดับการศึกษาขั้นพื้นฐาน เขตพื้นที่การศึกษาขอนแก่น เขต 1 จำนวน 4 โรงเรียน เขตพื้นที่การศึกษาขอนแก่น เขต 4 จำนวน 3 โรงเรียนและเขตพื้นที่การศึกษากาฬสินธุ์ เขต 1 จำนวน 3 โรงเรียน การสำรวจและคัดเลือกโรงเรียนที่เหมาะสมได้แก่ 1) โรงเรียนบ้านค้อท่อนน้อย สพท.ขอนแก่น เขต1 2) โรงเรียนพงษ์ภิญโญ 2 สพท.ขอนแก่น เขต 1 3) โรงเรียนหินสาวครูประชาสรรค์ สพท.ขอนแก่น เขต 1 4) โรงเรียนกุดกว้างประชาสรรค์ สพท.ขอนแก่น เขต 1 5) โรงเรียนหนองแวงเรือประชาศึกษา สพท.ขอนแก่น เขต 4 6) โรงเรียนบ้านคำบง สพท.ขอนแก่น เขต 4 7) โรงเรียนทุ่งบ่อ-วิทยา สพท.ขอนแก่น เขต 4 8) โรงเรียนโนนป่าจิววิจิตรวิทยา สพท.กาฬสินธุ์ เขต 1 9) โรงเรียนชุมชนน้ำเกลี้ยงกลุ่มวิทยา สพท.กาฬสินธุ์เขต 1 และ 10) โรงเรียนโนนศิลา ไกรฤกษ์ราษฎร์อำนวยการ สพท.กาฬสินธุ์เขต 1 ดังมีรายละเอียดต่อไปนี้

- 1) ผู้บริหารโรงเรียนในกลุ่มเป้าหมายจำนวน 10 คน จาก 10 โรงเรียน
- 2) ครูผู้สอนสาระการเรียนรู้วิทยาศาสตร์ สาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม และสาระการเรียนรู้การงานพื้นฐานอาชีพและเทคโนโลยี ในระดับช่วงชั้นที่ 2 ชั้นประถมศึกษาปีที่ 4-6 โรงเรียนละ 1-4 คน จำนวน 10 โรงเรียน รวมทั้งหมด 30 คน
- 3) นักเรียนที่เรียนสาระการเรียนรู้วิทยาศาสตร์ สาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรมและการงานอาชีพและเทคโนโลยี ในโรงเรียนที่เป็นกลุ่มเป้าหมายช่วงชั้นที่ 2 ชั้นประถมศึกษาปีที่ 4-6 จำนวน 10 โรงเรียน รวมนักเรียนทั้งหมด 811 คน

3.2 ตัวแปรที่ใช้ในการวิจัย

- 1) ความคิดเห็นของผู้บริหารเกี่ยวกับการจัดการเรียนสอนที่บูรณาการปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง คุณธรรม และค่านิยมไทย
- 2) ความคิดเห็นของครูผู้สอนเกี่ยวกับการจัดการเรียนการสอนที่บูรณาการปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง คุณธรรม และค่านิยมไทย
- 3) ความคิดเห็นของผู้เรียนเกี่ยวกับการจัดการเรียนการสอนที่บูรณาการปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง คุณธรรม และค่านิยมไทย

4. นิยามศัพท์เฉพาะ

4.1 สภาพบริบททั่วไปของโรงเรียน หมายถึง สภาพแวดล้อมทั่วไปของโรงเรียนที่เกี่ยวข้องกับ 1) ข้อมูลพื้นฐานโรงเรียน 2) ผลการดำเนินงานด้านวิชาการ 3) ผลการประเมินคุณภาพภายนอกของสำนักงานรับรองมาตรฐานและประเมินคุณภาพการศึกษา (สมศ.)

4.2 สภาพบริบทเกี่ยวกับการจัดการเรียนการสอน หมายถึง การจัดการเรียนการสอนที่ครูผู้สอนสาระการเรียนรู้วิทยาศาสตร์ สาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม และสาระการเรียนรู้การงานพื้นฐานอาชีพและเทคโนโลยี ระดับช่วงชั้นที่ 2 (ประถมศึกษาปีที่ 4-6) ที่เป็นกลุ่มเป้าหมายในการศึกษาครั้งนี้ ได้ทำการจัดการเรียนการสอนในชั้นเรียนจริง

4.3 นวัตกรรมการเรียนรู้ที่บูรณาการปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงคุณธรรมและค่านิยมไทย สำหรับการพัฒนาอย่างสมดุลและยั่งยืน หมายถึง สื่อการเรียนรู้ที่มีลักษณะเป็นสิ่งแวดล้อมทางการเรียนรู้มีมิติเดียว ออกแบบโดยอาศัยพื้นฐานหลักการเรียนรู้ที่บูรณาการปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง คุณธรรม และค่านิยมไทย ซึ่งประกอบด้วยองค์ประกอบต่าง ๆ ดังนี้ (1) สถานการณ์ปัญหา (2) แหล่งการเรียนรู้ (3) ฐานการช่วยเหลือ (4) การร่วมมือกันแก้ปัญหา (5) ศูนย์ส่งเสริมความพอประมาณ (6) ศูนย์ส่งเสริมการมีเหตุผล (7) ศูนย์ส่งเสริมภูมิคุ้มกัน (8) ศูนย์ส่งเสริมการคิดที่พึงประสงค์ (9) ศูนย์ส่งเสริมคุณธรรม 8 ประการ (10) ศูนย์ส่งเสริมเงื่อนไขความรู้ (11) ศูนย์ส่งเสริมเงื่อนไขคุณธรรม (12) ศูนย์ส่งเสริมค่านิยมไทย และ (13) ศูนย์ส่งเสริมเศรษฐกิจพอเพียง

5. ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ

5.1 ได้ทราบบริบทของโรงเรียน เกี่ยวกับการจัดการเรียนการสอนที่บูรณาการปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงคุณธรรมและค่านิยมไทยที่จะนำมาใช้เป็นพื้นฐานในการพัฒนานวัตกรรมการเรียนรู้ที่บูรณาการปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง คุณธรรม และ ค่านิยมไทย สำหรับการพัฒนาอย่างสมดุลและยั่งยืน อันจะเป็นพื้นฐานสำหรับการพัฒนาแนวคิดและแนวปฏิบัติเกี่ยวกับการจัดการเรียนรู้ ตลอดจนการจัดสภาพแวดล้อมทางการเรียนรู้ที่เอื้อต่อการพัฒนาการเรียนรู้ที่บูรณาการปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงคุณธรรมและค่านิยมไทยสำหรับการพัฒนาอย่างสมดุลและยั่งยืน และสอดคล้องกับสภาพบริบทจริงของโรงเรียน

5.2 ได้ทราบสภาพของสังคม วัฒนธรรม คุณธรรมและค่านิยมไทย รวมทั้งการจัดการจัดการเรียนการสอนที่บูรณาการปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงคุณธรรมและค่านิยมไทย อันจะนำไปสู่แนวทางการจัดการศึกษาที่มีประสิทธิภาพและสอดคล้องกับบริบทของไทย

5.4 เป็นแนวทางในการพัฒนาแนวคิด และแนวปฏิบัติของครูผู้สอนเกี่ยวกับการพัฒนาและการใช้นวัตกรรมการเรียนรู้ที่บูรณาการปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงคุณธรรมและค่านิยมไทย สำหรับการพัฒนาอย่างสมดุลและยั่งยืน